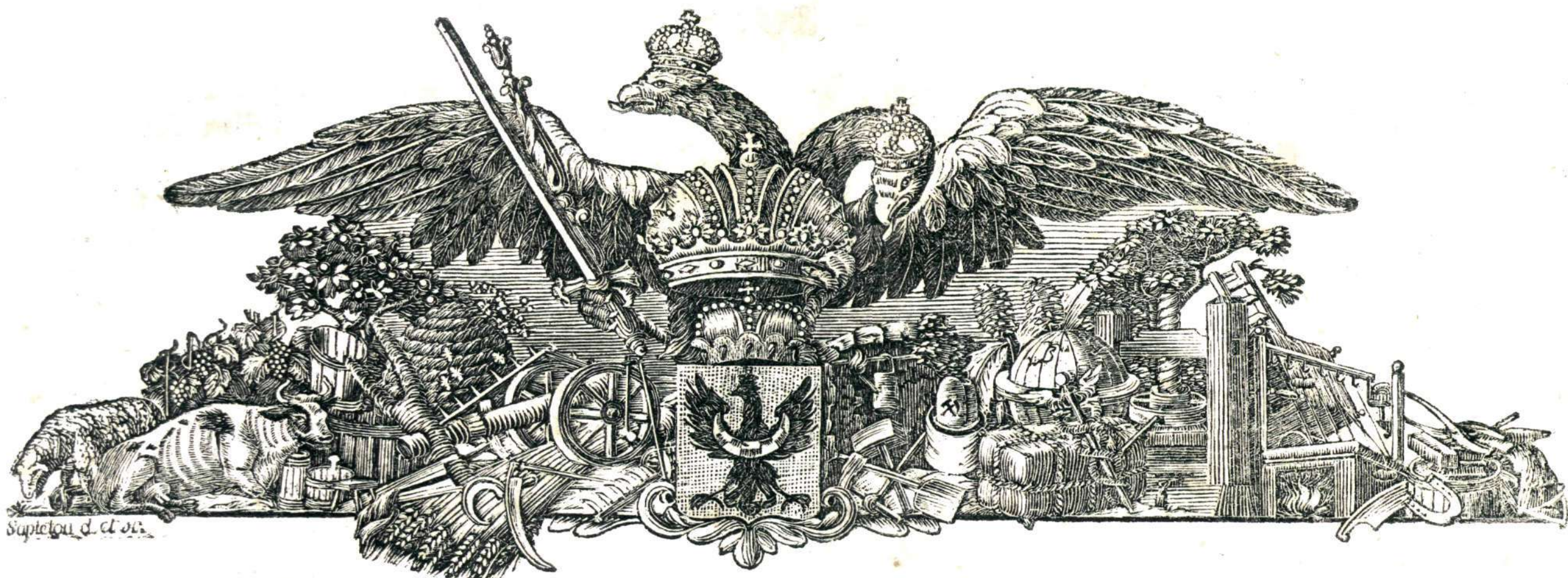

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 8.

V frédo 23. vélikiga serpana.

1843.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih litih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hiši 195 v Šalendrovi ulizi bliso Brega; sa Ljubljano in sa tiste, ki jih ne dobivajo po pošti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natiskovavzu na Bregu Nr. 190. Po pošti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vsih z. k. poštah se snajo dobiti.

Polje in verte flane varovati.

(Dober svét sa vsaziga kmetovavza.)

Koliko flana in frésh sélshem in drevju takrat shkódje, kadar rastejo, zvetó in sórijo. vsazimu kmetovavzu vlastna skušnja pové. Vlak vé, de sta flana in frésh kriva, de kmetovavez dostikrat veliko menj pridéla, kakor je upanje imel. Sa to se mu je réf bati po merslim deshju, slasti zhe se teména hribov s snegam pokrite vidijo, zhe se obnebje proti vezheru naglo rasjafni in zhe hladno prihaja, de bi flana ne padla ob zhasu, kadar so selfha she prav mlade in veliko soka v sebi imajo, ali kadar zvetó in sórijo. Takrat jih filno rada shkoda sadene. To se pa v nashih goratih krajih ne sгодí po rédkama, v pomladi in proti jeséni; v bolj visokih krajih pa tudi she v fredí polétja.

Dostikrat kmetovavez vidi, de se mu shkoda priblihuje; pa njegovo serze ostane merslo in nizh si ne prisadeva shkodo odverniti, de bi tako sad svojiga polja, drevja in svojih vinogradov, ktere je v potu svojiga oblizhja obdeloval, s pomozhki obvaroval, ktere mu je stvarnik sam dal, in de bi shétve varoval, ktere njemu in njegovim shivesh dajejo. Gotovo bo vsak priden kmet prashal, kako de mogozhe biti móre, svoje setve in drevje ob zhasu nevarnosti flane in pomersnenja varovati in kakshni pomozhki so sa to nar bolji. Dva prosta in zená pomozhka mu navétovamo, in tá sta:

1. Kúriti, de se dim naredí. To je dobro in skušnja príporózha s tém selfha flane in pomersnenja varovati. De se tó storí, se na varnih krajih zést in ofrédkov med njivami, verti in vinogradi vlashen preleshán lés, germovje in hosta, stare trohlene korenine, terske, listje, smrezhje, mah, rušnja, shôta i. t. d. in sploh rezhi nakopizhijo, ki so nekoliko vlashne (fajhtne), ki pozhasi gorijo, vezh dima kakor plamena delajo. To se proti polnozhi spodshgè, tako, de she eno uro po solzhnim is-hódu tli in polje s gostim dimam pokrije. To se smé gotovo prizhakovati, zhe ni sápe. Zhe je pa sapa po nozhi, se flane ni bati. To storiti je dobro sa shito in sadje.

2. Selfha, na ktere je flana padla, s prav merslo vodo polivati; prav dostikrat to selfha obvarje. Tako, postavim, bi tri osebe ali pershone s pripravnimi kangljami, ali pa tudi en sam mosh, s rozhno derfkavnizo ali shprizovnizo, v 1 uri en jarm ali jóh polja prav lahko s vodo poshkrepile, de potém flana shkodovati ne more. To se mora slasti pri povertnji, shzhivji, krompirji, lanu, maku i. t. d. storiti.

Kako bi se lahko kmetovavzi na tako visho, posebno kterim rók in shivine sa delo ne mánka, s majhnim prisadevanjem svoje polje, verte in travnike obvarovali, in si tako lépe pridelke shivesha prigotovili, ktere leni, toshljiviga postopanja navajeni kmétji is sanikernosti, ktera jim

toliko shkode prinese, sgubljajo in si tako revshino pripravljajo, ktera mora tim bolj obzuhlji-va biti, zhim vezhji je sanikernost.

Lepo in posnemanja vredno je, kar so ne-ktare gosposke na Tirolskim vkasale in tudi s pridam storile, namrezh, de morajo vsi kmetji, kteri imajo svoje polje, travnike, verte i. t. d. vkupej, kakor so njih lastnine vezhji ali manji, vezh ali menj pomagati, de se brani, de flana ne pade. Kdor tega ne stori, mora pa kasen ali shtrafingo plazhati. Skoraj ravno tako tudi v Salzburshkim v Pinzgavshki dolini delajo. Tukaj je stara navada, flano s dimam preganjati. Kadar se namrezh v tem kraju flane bojé, od vafi do vafi napové, de morajo iti dim delat. Okoli desete ure po nozhi se da ob takim zhasu s vélikim svonam snaminje, de imajo germade sashgati, in vsak gospodár, vsak kmet ogenj naredí, kter do drusiga dne s velikim dimam gorí. Dim se kmalo po dolini potégne in jo sakrije. Kadar se sdaj solnze pokashe, njegovi sharki ne morejo skosi dim priti in nadelanim selfham od flane sadétim shkode prinésti. Zhe so pridno kurili, flana zlo nizh shkode ni storila ali pa zló málo.

De bi tudi prebivavzi nashih deshel tako dé-lali! Šaj bi vse k svojimu pridu in k frezhi domazhije storili!

Od rasnih sort gnojá. *)

Perva skerb kmetvavza je na dobro obdelani semlji vezh in bolshih, ki je mogozhe shitnih, klajnih, in drugih selfh plemenov (sort) pridelat. Delo ne samore semli vedno tolkajn mozhi poverniti, kar je shitna, klajna ali selna raft is nje slezhe. Letò kmetvavzi od nekadaj sposnavshi so pusto semljo gnojili. Nektera semlja je bolji, druga manj zeravna, nektera sheli manj, druga mozhnejši vdelan gnoj; enim vstreshesh s konjskim, drugim s govejim, vovzhjim, svinskim gnojam. Enimu shelfhi vstreshesh s gnojam, drugu lepsi rata naslednje leto po gnoji. V'métni kmetvouz bo vse te lastnosti semlje, gnoja in shelfh na tan-ko prevdaril, svoje delo, okrepzhanje in obsetu poljá tako obernil, kakor mu bode vmétna pre-vidnost kasala.

Rasne lastnosti persti isloshiti bo sa drugo pot perhranjeno; in tudi od selfh, kakshno ob-delvanje in semljo vsaktero hozhe, bo drugej povedano; sdej bomo lje od rasnih sort gnojá, njega lastnost in kako se ga ima s koristam po-flushit, govorili.

Semlja se krepzha bres nafhe pomozhi, ali s njo; bres nafhe pomozhi jo krepzha srak, rosa, voda; s nafho pomozhjo shvinski in drugih sort gnoj, to je:

Govedni, per dobri klaji posebno tezhen in hladen, slasti na peshenim naglim sveti tezhen gnoj.

Konjski ima dosti soli in salitarja v sebi, sato je mozhno suh in vroz, tekne merslim, mozh-virnim njivam; fizer se ga more s govejim mejshati.

S' svinskim pognoji konoplam ali hmeli, fizer ga pa s konjskim pomejshej in tako dolgo leshati pusti, de se bo plevevno seme od preshizhov sne-deno rosgnojilo.

Zhloveshki gnoj is vsh nar mozhnejshi, sa-flushi s vezhi skerbjo in premiselkam biti h' ko-risti pripravljen. On slasti vstreshe vertnim sel-sham in travnikam, to de se drugo leto malo vezh posna. Zhe se pa semlja v' kupi s' takim gnojam dobro napoji, in po tim rostrosi, vezh let sa nar bolj gnoj tekne.

Kurjek in golobjek je od vezh nagel, on ima veliko ojsre soli v' sebi, in le drobno stol-zhen pa na tanko rostroshe, po bolj mersli ka-kor vrozhi semlji, dobro flushi; fizer vse posbge in vezh shkode kakor prida stori.

Sunaj teh gnojov povsod navadnih imamo tudi druge le v nekterih krajih navadne oni pri-dejo od shival, od rastva (Pflanzenreich) in dru-gih rezhi.

Vfaka rezh, katera se da v gnjilobo pripra-viti, in ko se potem raspusti, ima svojo mozh-rafti selfh pomagati. Od shival pride kri, kosti, drob, dlake, parkli, strojni obreski in mastne pomije is kuhinj posebno tudi gnojnz, od ktere je bilo she govorjeno.

Od rastenja: pepel, saje, shaganje, refje, nástil, plevel i. t. d.

Od skopanih rezhi nam flushi sa raft krep-zhat: shgana illovza, zestno blato, gips, sol, sa-litar, kreda, apno, blato is bajerjov i. t. d.

Vsh teh gnojov ali prav rezh gnojnih na-mestnikov prvi so kosti drobno stolzhene, posebno sa mozherno in ilovno semljo. Sa vsak mirnik posetve jih je treba en zent ali dva verham mir-nika, se jih rasleje koker seme in savlezhe ob enim. S jarim shitam rostroshe malo, s osim-nim mozhno sdajo, ker se bolj po zhafi raspuste, kakor drugi gnoj; tode se sna pet do shest setev na tako gnojeno njivo bres drujiga gnoja s pri-dam storiti.

Zhe pomislmo, de bi mejtem nar manj dvakrat bili mogli gnojiti, de sa en mirnik po-setve pet vos shvinskiga gnoja s voshno vret nar majn shest goldinarjov velja, toko vidimo, de smo si per enimu mirniku posetve sa 9 fl. 30 kr. v dobizhki, zhe s kostmi gnojimo, kterih zent 2 fl. 30 kr. koshta, in se bres druge samude s semenam na njivo pele, rostrosi in savlezhe.

Slasti, kader je slaba letna sa klajo, se sna marskateri kmetvouz skerbi savoljo pomankanja gnoja snebiti.

Na prodaj se jih dobi drobno stolzhene po

*) Opomniti se mora, de je beseda sa besedo prizhijózh spisek ta-ko natifnen, kakor smo ga spisaniga prejeli.